



АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ ОСОБИСТОСТІ : ТЕОРІЯ, ДОСВІТ, ПРАКТИКА

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції
(28-29 квітня 2022 р., м. Одеса, Україна)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад
ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО (м. Одеса)
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ТА ДИФЕРЕНЦІАЛЬНОЇ
ПСИХОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОГО
ФАКУЛЬТЕТУ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ ОСОБИСТОСТІ : ТЕОРІЯ, ДОСВІТ, ПРАКТИКА

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції
28-29 квітня 2022 року

Одеса

ФОП Белий А.Є.
2022

УДК 159.9: 37.015.3

ББК 88.4

А 43

Друкується згідно рішення Вченої ради Соціально-гуманітарного факультету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (Протокол № 6 від 17.02.2022 р.)

Актуальні проблеми психології особистості :
А 43 **теорія, досвіт, практика :** Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (28-29 квітня 2022 р.). / відп. ред. О. П. Саннікова. Одеса :ФОП Бєлий А.Є., 2022. 168 с.

ISBN 978-617-7757-40-4

Редакційна колегія

- Саннікова О. П. – *доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри загальної та диференціальної психології; відповідальний редактор;*
- Василенко І. В. – *кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної та диференціальної психології;*
- Меленчук Н. І. – *кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри загальної та диференціальної психології;*
- Санніков О. І. – *доктор психологічних наук, професор кафедри теорії та методики практичної психології.*
- Кривдик В. Г. – *здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти.*

Матеріали збірника містять результати теоретико - емпіричних досліджень, що здобуті в процесі науково-дослідної роботи студентів, аспірантів та науковців, які навчаються і працюють у закладах освіти України.

Для студентів, аспірантів, молодих науковців, психологів, педагогів та широкого кола зацікавлених осіб.

За зміст та помилки, що можуть зустрічатися в тексті статей, несуть відповідальність автори.

ISBN 978-617-7757-40-4

© Університет Ушинського, 2022

І наостанок додамо про від'ємний взаємозв'язок між прийняттям/відкиданням та недостатністю вимог обов'язків ($r = -0,302$, $p \leq 0,05$). Це свідчить про те, що у батьків є виражене позитивне відношення до дитини. Дорослий у цьому випадку приймає дитину такою, якою вона є, поважає і визнає її індивідуальність, схвалює її інтереси, підтримує плани, проводить з нею чимало часу і не шкодує про це, але дитина має мінімальну кількість обов'язків у сім'ї.

У **висновку** зауважимо, що найбільш прийнятним для дитини типом відносин з дорослими можна назвати той, при якому батьки приймають та поважають індивідуальність дитини, симпатизують їй, схвалюють її інтереси та плани, кооперують з нею, допомагають їй, високо оцінюють інтелектуальні та творчі здібності, заохочують ініціативу та самостійність, намагаються бути з нею на рівних.

Література

1. Варга А. Я., Столин В. В. *Робота психолога с родителями. Детский психолог; выпуск 5, 1998.*
2. Дубровіна І. В. *Сім'я і соціалізація дитини. Психологічний журнал. 2002.*
3. Насонова О. Б. *Становлення дитячої особистості у сімейних взаєминах. Вихователю про психологію та педагогіку сексуального розвитку дитини. Київ., 1996.*

УДК 17.035.1+159.9+165.64

ОСОБЛИВОСТІ ЕМПІРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ З ПРОБЛЕМИ «ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОЯВИ АЛЬТРУІЗМУ У СТУДЕНТІВ»

Борінштейн Є. Р.

доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності, Університет Ушинського

Алексішина М. В.

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Університет Ушинського

Як показує агресія Російської Федерації, сучасне суспільство поки що не в змозі позбавити людство від аморальної поведінки, що руйнує, враховуючи сучасні види зброї, основу життя. Тим важливіше вивчення морально-етичної основи людини і суспільства, складовою частиною якої є альтруїзм. Альтруїзм – це цементуюча основа культури і моралі, що об'єднує людей. Без нього в багатьох випадках втрачається причина для загальної взаємодії. Альтруїзм (фр. altruisme, лат. alter – інший) є безкорисливим прагненням до діяльності на благо інших; протилежністю егоїзму. По своїй сутності, альтруїзм уявляє «різновид самозречення, бо в умовах соціальної та психологічної відокремленості між людьми в феодальному чи буржуазному суспільстві клопіт про добробут ближнього можливий лише за умов свідомого обмеження власного добробуту» [1, с. 15].

У науковий обіг в першій половині XVIII століття термін «альтруїзм» ввів французький філософ Огюст Конт [2, с. 18]. На думку О. Конту альтруїзм рушійною силою змін людського суспільства та втіленням моральної норми «жити заради інших» [3, с. 28]. Він вкладав у значення цього терміна те, щоб «служити людству, покращує себе». Цей принцип є характерним для буддизму та християнства, пізніше розвиненого англійською етикою XVII ст. (А.Шефтсбері, Ф.Хатчесон, А.Сміт) та ідеями французького Просвітництва (Ж.-Ж. Руссо).

Взагалі, здатність до істинного альтруїзму, з нашої точки зору, виступає як критерій моральності поведінки і вищий етап розвитку особистості. Моральне вдосконалення суспільства може бути досягнуто шляхом виховання в людях особливого суспільного почуття-альтруїзму, яке повинно протидіяти їх егоїзму. Не відокремлення і протиставлення своїх і чужих інтересів, а їх кінцева єдність, обумовлене спільністю цілей всіх людей, лежить в основі принципів майбутнього суспільства.

Вивчаючи поняття альтруїзм, ми розглянули три основні теорії:

1) *Еволюційна*. У її поняття вкладається збереження роду, вважається, що альтруїзм біологічно запрограмований у всіх живих істотах, щоб зберегти генотип.

2) *Теорія соціального обміну*. У цій теорії йдеться про те,

що, базові цінності людини завжди зіставляється з цінностями соціального суспільства – почуттями, емоціями, інформації, статусом, взаємними послугами. І коли людина стає перед вибором допомоги, вона може спиратися на соціальні норми і цим, ніби зважуючи витрачені зусилля та отримані вигоди, робити вибір.

3) *Теорія соціальних норм.* Ця теорія базується на принципах взаємності, тобто взаємна підтримка рідних і соціальної відповідальності, коли люди сприяє один одному, свідомо не маючи змоги відповісти взаємністю. Мотивацією їх вчинків є соціальні норми поведінки [4]. (Алтунина, 2019).

Альтруїзм в нашій роботі вивчався за допомогою таких методик: «Методика альтруїстичних установок» - автор методики М.І. Ясин [5]; методика «Фрайбурзький особистісний опитувальник FPI (Das Freiburger Persönlichkeit Inventar, Freiburg Personality Inventory, FPI)» - автори І. Фаренберг, Х. Зарг, Р. Г. Гампель [6], методика «П'ятифакторний особистісний опитувальник або тест Велика п'ятірка (Big five), розроблена американськими психологами Р. МакКрай та П. Коста [7], на вибірці студентів першого курсу соціально-гуманітарного факультету спеціальностей: 028 Менеджмент соціокультурної діяльності; 033 Філософія; 034 Культурологія; 053 Психологія Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Всього дослідженням було охоплено 33 особи, віком від 17 до 22 років.

У нашій роботі ми спиралися на положення стосовно методу психологічних профілів за методикою О. П. Саннікової (Саннікова, 1995) [8]. Отже, за допомогою методу «асів» та «профілів» було здійснено диференціально-психологічний аналіз альтруїзму за особливостями якісно-кількісного поєднання показників даного феномену.

«Методика альтруїстичних установок» М. І. Ясина допомогла нам виявити високий та низький рівень альтруїзму у студентів та зробити дослідження якісної характеристики показників за методикою «Фрайбурзький особистісний опитувальник» (FPI) у груп осіб з різним рівнем альтруїзму (рис.1).

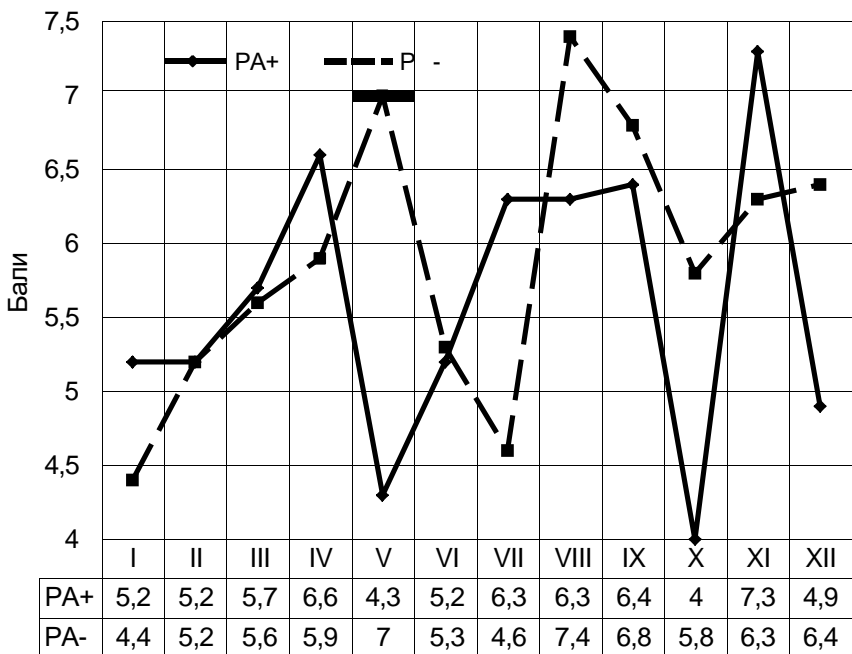


Рис. 1 Профілі психологічних особливостей за методикою «Фрайбурзький особистісний опитувальник FPI» груп осіб з різним рівнем альтруїзму

Примітка. 1) PA+ (n=10) – група осіб з високим рівнем альтруїзму; PA- (n=9) – група осіб з низьким рівнем альтруїзму. 2) умовні позначення показників методики «FPI»: I (невротичність), II (спонтанна агресивність), III (депресивність), IV (дратівливість), V (товариськість), VI (врівноваженість), VII (реактивна агресивність), VIII (сором'язливість), IX (відкритість), X (екстраверсія – інтроверсія), XI (емоціональна лабільність), XII (маскулінізм – фемінізм).

Отже, далі ми розглянемо профілі за методикою FPI в групах осіб з різним рівнем альтруїзму (рис.1). Результати ранжування надані у табл. 1. Аналіз графіків та таблиці дозволяє скласти психологічні характеристики зазначених груп осіб. Розглянемо кожних профіль окремо.

Таким чином, розглянемо групу осіб з високим рівнем альтруїзму (PA+), за яскравими показниками в профілю,

такими як: IV (дратівливість), V (товариськість), X (екстраверсія – інтроверсія), XI (емоціональна лабільність). Отже, студентам альтруїстам з високим рівнем альтруїзму характерні такі якості, як дратівливість, високі показники по цій шкалі, свідчать про нестійкий емоційний стан людей цієї групи, зі схильністю до афектного реагування, які виникають при зіткненні з незвичайними ситуаціями та здатність приглушати інші психічні процеси. В таких людей є потреба бути на одинці з собою, їм більш комфортно бути наодинці, вони не проявляють соціальну активність віддають перевагу усамітненню, книжкам, своєму внутрішньому світу. Такі люди схильні жити в світі своїх особистих думок, уявлень, почуттів, таким людям притаманна пасивність.

Таблиця 1

Домінуючі показники за методикою FPI в групах осіб з високим і низьким рівнем альтруїзму

Ранг	Групи	
	Група осіб з високим рівнем альтруїзму PA+	Група осіб з низьким рівнем альтруїзму PA-
1	IV+	I-
2	V-	V+
3	X-	VII-
4	XI+	VIII+

Особи групи з високим рівнем альтруїзму (PA+), можуть мати часті вагання в настрої, високий рівень збудливості, дратівливість, мати недостатню саморегуляцію. Таким людям складно володіти собою.

Розглянемо групу осіб з низьким рівнем альтруїзму (PA-), за значущими показниками в профілю, такими як: I (невротичність), V (товариськість), VII (реактивна агресивність), VIII (сором'язливість). У цих студентів низький рівень невротичності, що свідчить про їх спокійний стан реагування на різні життєві ситуації. Їм властиві якості, такі як спокій, невимушеність, емоційна зрілість, об'єктивність в оцінці до себе та інших людей, сталість в планах і уподобаннях. Вони активні, діяльні, ініціативні, честолюбні, схильні до суперництва. Також такі студенти, компанійські та товариські, вони характеризуються, як люди потенційно можливі та

реально проявлені у соціальній активності. Таким людям дуже важливо спілкування, вони постійно мають в ньому потребу та прагнуть її задовольнити. Вони мають добре розуміння дійсності, та значно вимогливі до себе.

Таким чином, порівнюючи профілі з високим та низьким рівнем альтруїзму, ми можемо припустити, що основними відмінностями між ними є те, що люди з групи PA+ інтроверти, люблять бути на одинці, занурюються в свій внутрішній світ, віддають перевагу книжкам та усамітненню, а люди з групи PA- навпаки, екстраверти, відкриті, активні, товариські, в них є потреба бути серед людей, вести активну соціальну позицію, їм подобається бути серед людей, зазвичай їх поважають та прагнуть з ними спілкуватися. Студенти з групи PA+ мають такі якості, як закритість, замкненість, дратівливість, не стабільний емоційний стан, їм буває важко контролювати свої емоції. А особи з групи PA- навпаки, відкриті, щирі, відверті, спокій, легко справляються зі своїми емоціями. Ще можна відмітити, що люди з високим рівнем альтруїзму віддають перевагу передбачуваним обставинам, звичному режиму, вони мають план дій, та стають дратівливими, коли потрапляють в нові обставини, незвичні ситуації, їм складно адаптуватися. На відміну, від студентів з групи з низьким рівнем альтруїзму, вони легко справляються в нових обставинах, легко адаптуються, в таких ситуаціях можуть приймати рішення, ті спокійні в емоційному стані.

З нашої точки зору, методики дослідження альтруїзму можуть бути важливою складовою методик розвитку творчої особистості [9]. А сам альтруїзм як морально-етична якість людини буде сприйматися не тільки з теоретичної, але і з практичної точки зору у контексті користі розвитку креативної особистості.

Висновки. Роблячи висновки, ми можемо сказати, що наші дослідження виявили серед групи студентів тих у кого є високий рівень альтруїзму та низький рівень. Також ми проаналізували, якими психологічними особливостями володіють студенти з високим та низьким рівнем альтруїзму, описали ці показники та зробили порівняння між ними. Тобто, можемо припустити, що між групами є багато спільного, є однакові показники та є значущі відмінності, до них ми і привернули увагу в нашій роботі.

Література

1. Альтруїзм // Філософський енциклопедичний словник / Голов. ред. В. І. Шинкарук. Київ: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України: Абрис, 2002. 742 с.
2. Психологія. Словарь / Под общ. ред. А.В. Петровского, М. Г.Ярошевского. М. : Политиздат, 1990. 494 с.
3. Ильин И. П. Психология помощи. Альтруизм, эгоизм, эмпатия. СПб. : Питер, 2013. 304 с.
4. Алтунина И. Р., Немов Р. С. Социальная психология : учебник для академического бакалавриата. М. : Юрайт, 2019. 409 с.
5. Ясин М. И. Методика измерения альтруистических установок. Психологический журнал. Том 41. № 1. 2020. С. 77-85. URL:<https://www.ras.jes.su/psy/s020595920007898-3-1>.
6. Рогов Е. И. Настольная книга практического психолога: Учеб. пособ: В 2 кн. - 2-е изд., перераб. и доп. М. : ВЛАДОС, 1999. Кн. 1: Система работы психолога с детьми разного возраста. 384 с.
7. Хромов А. Б. Пятифакторный опросник личности. Учеб.-метод. пособ. Курган : КГУ, 2000.
8. Санникова О.П. Эмоциональность в структуре личности: [монография]. Одесса : Хорс, 1995. 334 с.
9. Борінштейн Є. Р., Орленко І. М. Методики розвитку творчої особистості. Філософія: Підручник / за ред. Є. Р. Борінштейна. Одеса : Університет Ушинського, 2021. С. 482-497.

УДК 159.923

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЛОКУСУ КОНТРОЛЯ З РІЗНИМИ ВИДАМИ КОПІНГ-СТРАТЕГІЙ

Гордієнко І. О.

кандидат психологічних наук, старший викладач
кафедри загальної та диференціальної психології,
Університет Ушинського

Маліновська В. В.

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Університет Ушинського

Анотація. У статті викладено дослідження взаємозв'язків між різними шкалами локуса контролю (за Дж.Роттера) та видів копінг-стратегії. Теоретично розглянуто феномен долаючої поведінки, її